

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

Χάος και δημιουργικότητα

Μιά ποιμαντική σύσκεψη στην 'Ασσίζη

ΤΟΥ Κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
'Επ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου 'Αθηνών

Προσαγορεύσεις

Τò πώς θα προσφωνήσεις κάποιον που συναντάς εξαρτάται από πολλούς παράγοντες 'Από τις συνήθειες που έχεις αποκτήσει στο περιβάλλον σου, από τò γλωσσικό ιδίωμα που χρησιμοποιείς, από τή διάθεση τής στιγμής, από τή στάση του άλλου. 'Ετσι θα μιλήσεις ψυχρά ή θερμά, συκρατημένα ή διαχυτικά, μέσ' από τὰ δόντια σου ή όλος χαμόγελο· ή μη λέγοντας τίποτα, θ' αντιπαρέλθεις· έλθών και ιδών. 'Άλλες φορές πάλι, αυτό που λες τò λες τελείως έξωτερικά, εϋχόμενος ενδόμυχα κάτι άλλο, ή στερεότυπα έπειδή αυτό λέγεται και δέν μπορείς για τούς τύπους να πράξεις διαφορετικά.

Pax et bonum¹.

Οί προσρήσεις και οί προσαγορεύσεις μπορούν ν' ανταποκρίνονται ή να μñν ανταποκρίνονται στα πράγματα, να εκφράζουν κάτι βαθύτερο ή να περνάνε

ελείως επιφανειακά, ν' αποδίδουν κάτι τò ουσιαστικό ή κάτι τò έπουσιώδες. Να λες «χαίρετε» άγνοώντας τι μπορεί αυτό να σημαίνει. Να λες «καλή μέρα» ύπανώντας «τήν κακή και τήν ψυχή και τήν άναποδή του μέρα». Να λες «εις τò έπανιδείν» και να εϋχεσαι (να μη τόν ξαναδείς στα μάτια σου). Ν' αποκαλείς τόν άλλο «φίλε μου» και να τού «σκάβεις τόν λάκκο», να τόν ασπάζεσαι όχι «φιλήματι άγίω» αλλά με φίλι προδοσίας. 'Η πάλι να λες όλ' αυτά και να τὰ έννοεις πράγματι. Να τόν αισθάνεσαι, δηλαδή, για φίλο, αδελφό, καμάρι σου, χαρά σου και να θέλεις να χαιρέται από τò βάθος τής καρδιάς σου. Αυτές τότε χαρακτηρίζονται ως εϋτυχείς συμπτώσεις.

Τέτοιες συμπτώσεις ένδιάθετου και έκπεφρασμένου λόγου συμβαίνουν πολλές φορές στη ζωή μας και μās χαροποιούν γιατί έχουμε τότε «ταυτοπροσωπία». . Τò έξωτερικό μας πρόσωπο ταυτίζεται με τò έσωτερικό ή και τò αντίθετο. Δέν κοροϊδεύουμε κανέναν και οί δύο έαυτοί μας συνυπάρχουν ειρηνικά.

Πολλές φορές είναι χαρακτηριστική τής προσωπικότητός μας, αλλά και τής όλης μας πνευματικής ωριμότητος ή έκφραση που έχουμε έπιλέξει για να προσφωνήσουμε τόν άλλο. Θυμάμαι τώρα τò πώς προσφωνούσε ό άγιος Σεραφείμ τού Σάρωφ αυτούς που τόν πλησίαζαν. 'Αποτεινόταν σ' αυτούς αποκαλώντας τους «χαρά μου».

Θ' άξιζε τόν κόπο μιá μικρή ή μεγάλη έρευνα ώστε να διαπιστωθεϊ τò πώς μεγάλοι άνδρες και γυναίκες τής ανθρωπότητος και άγιοι και άγιες τής 'Εκκλησίας μας προσφωνούσαν όσους και όσες έρχονταν σέ έπαφή μαζί τους.

Γνωρίζουμε, όμως, ότι και ό Κύριος μας διαφοροποιούσε τόν χαιρετισμό του. 'Αποτεινόμενος πρòς τούς άνδρες έλεγε «ειρήνη ύμίν» (σαλώμ)· πρòς τις γυναίκες «χαίρετε». 'Ηξερε βέβαια τι έλεγε, για ποιá χαρά και για ποιá ειρήνη καλούσε τούς ανθρώπους όταν τούς άπέτεινε τò λόγο.

Pax et bonum

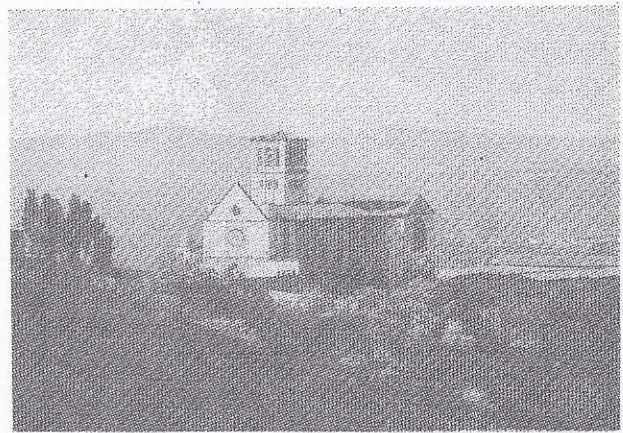
Χαρακτηριστικό ήταν τò «διάνυμο» που σύμφωνα με τήν παράδοση χρησιμοποιούσε ό άγιος τής Δύσεως Φραγκίσκος τής 'Ασσίζης (1182-1226)

σὲ δρόμους ποιμαντικῆς διακονίας

ὡς εὐλογία, προσφωνώντας τοὺς ἀνθρώπους ὅπου καὶ ὅταν τοὺς συναντοῦσε: «Pax et bonum». Εἰρήνη (σοὶ ἀδελφὲ) καὶ (κάθε) καλὸ. Αὐτὸς ὁ μέγας εἰρηνοποιὸς τῆς ἐποχῆς του, ὡς πρῶτον ἀγαθὸν ἔθετε τὴν εἰρήνην γιὰ τὴν ὁποία καὶ εὐχόταν εὐλογώντας μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὅποιον συναντοῦσε. "Αὐτὸς ἔχει εἰρήνην μπορεῖς νὰ εἰρηνεύσεις καὶ τοὺς ἄλλους καὶ ἀκολουθοῦν καὶ ἄλλα ἀγαθὰ. «Ἐνός... καλοῦ, μύρια ἐπονται». Δὲν ἔχει μόνο τὸ κακὸ συν-έπειες! "Ὅ,τι καὶ νὰ βρεθεῖ στὸ δρόμο σου ὁ Θεὸς νὰ στὸ βγάλει σὲ καλὸ. «Εἰρήνη, λοιπόν, καὶ πᾶν ὅ,τι τυχὸν προκύψει καλὸ». Κάπως ἔτσι θὰ ἀποδίδαμε τὸν χαιρετισμὸ τοῦ φτωχοῦ τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀδελφούς του, πρὸς ὅλους δηλαδὴ, τοὺς ἀνθρώπους.

Δὲν ἦταν, λοιπόν, παράδοξο μία σύσκεψη ποιμαντικῆς φροντίδος καὶ συμβουλευτικῆς νὰ ἐπιλέξει ὡς προμετωπίδα του ἕνα «λόγιον» ἐκείνου ποὺ θὰ φιλοξενοῦσε τοὺς συνέδρους στὴν δική του πόλη, τὴν Ἀσσίζη. Ἦταν σὰ νὰ μᾶς καλωσόριζε στὴ μικρὴ του πόλη καὶ στὰ σοκιάκια τῆς ν' ἀντηχοῦσε ὁ γλυκὺς του χαιρετισμὸς: Pax et bonum! Pax et bonum! Ὅ καθένας ἀπὸ τοὺς συνέδρους θὰ τὸ μετέφραζε ὅπως μποροῦσε καλλίτερα στὴ δική του γλῶσσα, στὴ δική του καρδιά γιὰ νὰ τὸ μεταπλάσει πιά σὲ στάση, σὲ μήνυμα πρὸς τὸ περιβάλλον του, στὸν κόσμῳ.²

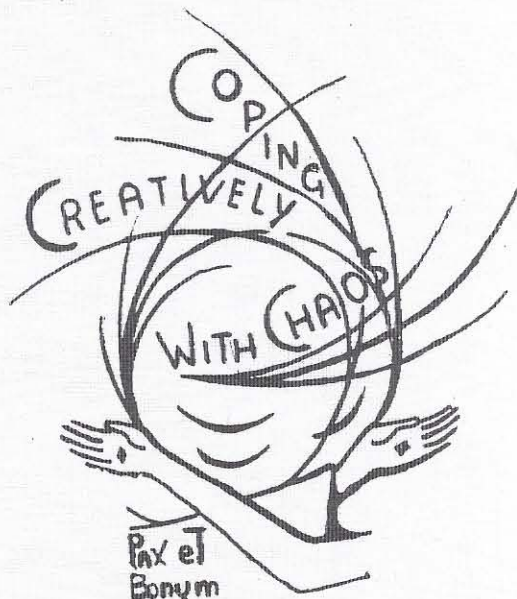
Ἀσσίζη. Βασιλικὴ τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου.
Ἐκδ. DACA· φωτογραφία Ferdinando Fabbri.

ποῦ ἀποφάσισε, ἡ σύσκεψη τοῦ 1989 νὰ γίνεῖ στὴν Ἀσσίζη τῆς Ἰταλίας ἀπὸ 3 ἕως 10 Σεπτεμβρίου, ἀπασχόλησε καὶ τὸ θέμα τῆς συσκέψεως καὶ ὁ τρόπος διαπραγματεύσεώς του³. Ἡ Ἐπιτροπὴ πάντως θέλησε καὶ τὸ θέμα καὶ ἡ διαπραγματεύσή του νὰ ἐμπνεέται ἀπὸ μιὰ βαθειὰ πνευματικὴ στάση. Ἡ Ἀσσίζη εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς λίγους ἐκείνους εὐρωπαϊκοὺς χώρους ποὺ θὰ ὀρίζαμε ὡς τόπους ὑψηλῆς πνευματικότητος μιὰ καὶ ἐκεῖ εἶναι διάχυτο καὶ ζωντανὸ ἀκόμα τὸ πνεῦμα τοῦ φτωχοῦ ἁγίου.

Ἄλλωστε ποῖο θέμα στὸ χῶρο τῆς Ποιμαντικῆς θὰ μπορούσε ν' ἀντέξει ἂν δὲν ἀντιμετωπιστοῦν πνευματικῶς; Πνευματικὴ ἀντιμετώπιση σημαίνει δημιουργικὴ ἀντιμετώπιση. Οἱ συνέδροι ἐπιλέγοντας τὸ θέμα καὶ τὸ χῶρο ἤλπιζαν ν' ἀντιμετωπίσουν μὲ τρόπο δημιουργικὸ τὸ Χάος. Ὁ χῶρος ὑποχρεώνει, ἐμπνέει, δεσμεύει. «Ἡ δημιουργικὴ ἀντιμετώπιση τοῦ Χάους» — θέμα τῆς σύσκεψης — ἔπρεπε νὰ λάβει σοβαρὰ ὑπόψη τὶς συντεταγμένες τοῦ τοπίου, ποὺ δὲν ἀποτελεῖ μόνο τμηματικὸν ἐνὸς γεωγραφικοῦ χάρτη, ἀλλὰ ἐγγράφεται σ' ἕνα χάρτη «πνευματικῆς γεωγραφίας», μέσα ἀπὸ τὴν παράδοση ποὺ ζεῖ σ' αὐτὸν τὸν χῶρο.

Ἄν ὁ συγκεκριμένος τόπος ὀρίζει τὸν ὀρίζοντα πάνω στὸν ὁποῖον θὰ προβληθεῖ καὶ θὰ φωτισθεῖ τὸ θέμα, συγκεκριμένα τὸ Pax et bonum, ὁ ὀρίζοντας ἔχει καὶ ἄλλα σημεία: καὶ Βορρὰ καὶ Νότο καὶ Δύση καὶ Ἀνατολή. Ὅλοι λοιπόν ποὺ προσερχόμαστε ἀπὸ τὰ τέσσερα σημεία τοῦ ὀρίζοντα θὰ ἔπρεπε προσερχόμενοι, νὰ συμβάλουμε στὴ διασαφήνιση τοῦ θέματος, στὸ ξεκαθάρισμα τῶν ἰδεῶν, στὴν συγκεκριμενοποίηση στάσεων καὶ πρακτικῶν. Τὸ θέμα ἐπίδεχεται πολλαπλὲς ἀντιμετωπίσεις καὶ προσεγγίσεις.

Τὰ ἐρωτήματα ἄλλωστε ποὺ τίθενται δὲν

Τὸ σῆμα τῆς συσκέψεως.

Τὰ πνευματικὰ πλαίσια τῆς συσκέψεως

Εἶναι πάντως ἀλήθεια, ὅτι τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐπιτροπὴ Ποιμαντικῆς Φροντίδος καὶ Συμβουλευτικῆς

ΥΠΟΜΝΗΣΗ ΙΕΡΑΤΙΚΟΥ ΧΡΕΟΥΣ*

Τοῦ Ἀρχιμ. κ. ΧΡΥΣ. Π. ΑΒΑΓΙΑΝΟΥ
Ἱεροκήρυκος

4. Τὸ προσωπικὸ ἦθος.

Ἄλλά, εἶναι ἀνάγκη νὰ προσθέσουμε, γιὰ νὰ ἐπιτύχη ὁ ἱερεὺς στὴν ἀποστολὴ του θὰ πρέπει πρῶτιστα νὰ ἐπιτύχη ὡς ἀπλὸς χριστιανός. «Καθαρθῆναι δεῖ πρῶτον, ἐκήρυττε ὁ Ἀγ. Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, εἴτα καθάραι σοφισθῆναι καὶ οὕτω σοφίσαι· γενέσθαι φῶς καὶ φωτίσαι· ἐγγίσει Θεῶ καὶ προσαγαγεῖν ἄλλους· ἀγιασθῆναι καὶ ἀγιάσαι»¹⁵.

Σωστὴ καὶ εὐλογία κατὰ πάντα ἡ θέση αὐτῆ τοῦ μεγάλου θεολόγου τῆς Ναζιανζοῦ. Πῶς ὁ ἱερεὺς νὰ ἐπιδιώξη τὸν ἀγιασμό τοῦ ποιμνίου του ὅταν ὁ ἴδιος χρόνια τώρα, ἀφότου φόρεσε τὸ ἱερὸ ἔνδυμα, μένει στὰ ἴδια πάθη καὶ ἐλαττώματα. Πῶς θὰ προτρέψῃ σὲ μετάνοια καὶ ἰ. Ἐξομολόγησι, ὅταν ὁ ἴδιος ἔχει χρόνια νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἀγωνία καὶ τὴν ἀφατη χαρὰ τοῦ κατ' ἐξοχίην Μυστηρίου τῆς Θ. Φιλανθρωπίας.

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 271 τοῦ ὑπ' ἀρ. 12 τεύχους.

15. Γρ. Θεολόγου, Ἀπολογητικὸς τῆς εἰς τὸν Πόντον φυγῆς, ΕΠΕ 1, 164.

Πῶς νὰ νουθετήσῃ τὶς νουθεσίες τοῦ Εὐαγγελίου περὶ αὐταπαρνήσεως καὶ αὐτοθυσίας καὶ βίου ὑψηλοῦ καὶ θεαρέστου, ὅταν μοναδικὸς γνώμονας τῶν πράξεόν του εἶναι τὸ προσωπικὸ του συμφέρον. Ἄς σημειωθῇ ἐδῶ ὅτι αὐτοὺς τοὺς ἱερωμένους δὲν διατάζει ὁ Μ. Βασίλειος νὰ τοὺς χαρακτηρίσῃ χριστέμπορους. «Χριστέμποροι οἱ τοιοῦτοι καὶ οὐ χριστιανοί, τὸ ἀεὶ αὐτοῖς κατὰ τὸν βίον τοῦτον λυσιτελοῦν τοῦ κατὰ ἀλήθειαν εἶναι προτιμῶντες»¹⁶.

Ἦναι ἀνάγκη λοιπὸν ὁ ἱερεὺς κατὰ τὴν πορεία τῆς ζωῆς του νὰ θέτῃ συχνὰ στὸν ἑαυτὸ του ἐρωτήματα γιὰ τὴν πνευματικὴ του πρόοδο. Διότι εἶναι γεγονός, πού μύριες φορές ἐπιβεβαιώθηκε ἀπὸ τὴν πείρα τῆς ζωῆς, ὅτι τὸ προσωπικὸ, καλὸ, χρηστό, χριστιανικὸ ἦθος ἐπηρεάζει τὸ ποίμνιο καὶ τὸ προδιαθέτει ἀνάλογα. Αὐτὴ ἡ «σιωπῶσα παραίνεσις» ἐπιδρᾷ περισσότερο.

Ἄλλὰ βέβαια καὶ ὁ ἱερεὺς, παρὰ τὸ ὕψος τῆς τι-

16. Μ. Βασιλείου, Ἐπιστ. 240, Νικοπολίταις πρεσβυτέρους, ΕΠΕ 3, 226.

εἶναι καθόλου εὐκαταφρόνητα καὶ εὐάριθμα.

Τί εἶναι χάος; Τί σημαίνει ἡ φράση πού ἀκοῦμε συνήθως, ὅτι «ζοῦμε σ' ἓνα χαώδη αἰώνα»; Ἡ ὅτι κάποιος βρίσκεται μέσα στὸ χάος, ὑπονοώντας ὅτι τὰ ἔχει χαμένα καὶ βρίσκεται σὲ πλήρη σύγχυσι; Ποιὲς εἶναι οἱ κατηγορίες τοῦ χάους; Κοσμικές, κοινωνικές, οἰκογενειακές, προσωπικές; Καὶ πῶς μπορεῖ κάποιος νὰ ξεφύγῃ ἀπ' αὐτὸ τὸ χάος; Ὑπάρχει κάποια διέξοδος ἢ εἴμαστε καταδικασμένοι νὰ παραμεῖνουμε σ' αὐτό; Μποροῦμε νὰ τὸ ἀποφύγουμε παθητικὰ ἢ νὰ τὸ ἀντιμετωπίσουμε ἐνεργητικὰ καὶ κατὰ τρόπο δημιουργικὸ καὶ πῶς; Ὁ καθένας μόνος του με τὶς προσωπικὲς του δυνάμεις ἢ ἀπαιτοῦνται καὶ κάποιες ἄλλες δυνάμεις ἄλλων προσώπων, μιᾶς θεραπευτικῆς κοινότητος ἢ ἡ βοήθεια δυνάμεων πού ἀνήκουν στὸν ὑπερφυσικὸ κόσμο;

Οἱ ἀπαντήσεις θὰ μπορούσαν νὰ δοθοῦν σὲ ποικίλα ἐπίπεδα. Ἡ σύσκεψις ἐπέλεξε διαφόρους τρόπους γιὰ ν' ἀσχοληθεῖ με αὐτὸ τὸ θέμα σύμφωνα πάντα καὶ με τοὺς στόχους πού ἐπιδιώκει σὲ κάθε τέτοια συνάντησι.

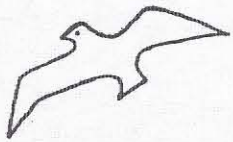
(Συνεχίζεται)

1. Ἐξαιρετικὰ σπάνια ἀπεικόνισι τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου τῆς Ἀσσίζης, ἀπὸ τοιχογραφία τοῦ κεντρικοῦ κλίτους τῆς Παναγίας τῆς Κερᾶς στὴν Κριτσά (Κρήτη), ἀνάμεσα στοὺς ὀλόσωμους Ἁγίους τοῦ ὁρθόδοξου ἑορτολογίου. Φαίνεται νὰ ὀφείλεται στὴν κυριαρχικὴ παρουσία τῶν Βενετσιάνων ἀπὸ

τὶς ἀρχὲς τοῦ 13ου αἰώνα καὶ στὴν ἀποδοχὴ τοῦ φτωχοῦ τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸν κρητικὸ λαὸ πού δούλευε στὸν ξένο ζυγὸ. Βλ. Μανώλη Μπορμπουδάκη, Παναγία Κερᾶ. Βυζαντινὲς τοιχογραφίες στὴν Κριτσά, Ἀθήνα, Ἐκδ. «Hannibal», χ.χ., φωτογραφία ὑπ' ἀριθ. 38. Μία σύντομη καὶ γλαφυρὴ βιογραφία τοῦ Φραγκίσκου τῆς Ἀσσίζης διαποτισμένη με τὴν ζωντανὴ πνευματικότητά του περιλαμβάνεται στὸ βιβλίο τοῦ Χρυσόστομου Τηρικίου, Ἐμπειρίες Ἀγίων (Βίος καὶ ἔργα), Ἀθήνα, Ἐκδ. «Τῆνος»: Σειρὰ «Ὁδηγητικὲς μορφές» 6, χ.χ. σ. 27-44.

2. Ἀντιχεῖ ἐπικαιρὰ αὐτὸ πού συμβούλευε ὁ Ἀββᾶς Δαρθέος τοὺς προεστούς τῶν μοναστηριῶν γιὰ τὴ στάσι τους πρὸς τοὺς ὑποτακτικούς (μαθητές): «Ἐπιμελεῖσθαι γὰρ χρὴ πρῶτον εἰρηγικῆς καταστάσεως... καὶ διὰ τῆς σῆς εἰρηγικῆς εἰρηνεύεις τὴν καρδίαν τοῦ ἀδελφοῦ καὶ θὰ πρόσθετα, τοῦ κάνεις καλὸ. (Ἔργα Ἀσκητικά, Β' Ἐπιστολή, παρ. 186, 20-24).

3. Ἡ ἀπόφασι ἐλήφθη στὰ πλαίσια εὐρωπαϊκῆς συσκέψεως πού εἶχε λάβει χώρα στὸ Turku Φινλανδίας ἀπὸ 31 Ἰουλίου ἕως 7 Ἀυγούστου 1985. Ἡ Εὐρωπαϊκὴ Ἐπιτροπὴ συγκαλεῖ ἀνὰ τετραετία συσκέψεις ποιμαντικῆς φροντίδος καὶ συμβουλευτικῆς σὲ μία εὐρωπαϊκὴ χώρα. Μέχρι τώρα ἔχουν πραγματοποιηθεῖ συσκέψεις στὸ Ἀρνολσχάιν Δ. Γερμανίας (1972), Ἀϊζεναχ Ἀν. Γερμανίας (1977), Λουβλῖνο Πολωνίας (1981), Τούρκου Φινλανδίας (1985), Ἀσσίζη Ἰταλίας (1989). Τὸ Διεθνὲς Συμβούλιο ποιμαντικῆς φροντίδος καὶ συμβουλευτικῆς πού συνεργάζεται με τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐπιτροπὴ συγκαλεῖ καὶ αὐτὸ κάθε τέσσερα χρόνια διεθνή συνέδρια (Ρόσκιον Ἑλβετίας 1975, Ἐδιμβούργο Σκωτίας 1979, Σάν Φρανσίσκο 1983, Μεμβούρνη 1987). Κάθε δύο χρόνια, δηλαδή, ἐναλλάσσεται μία εὐρωπαϊκὴ σύσκεψις με ἓνα διεθνὲς συνέδριο. Καὶ οἱ δύο ἐκδηλώσεις ἀποτελοῦν πλοῖσια πηγῆ γιὰ τὶς νέες τάσεις πού ἐπικρατοῦν διεθνῶς στὴν ποιμαντικὴ θεωρία καὶ πράξι. Περισσότερα βλ. στὸ βιβλίο μου Συμβουλευτικὴ Ποιμαντικὴ, Ἀθήνα, Ἐκδ. «Δύχρος» 1984, σ. 78-87.

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

Χάος και δημιουργικότητα

Μιά ποιμαντική σύσκεψη στην 'Ασσίζη

ΤΟΥ Κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
'Επ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου 'Αθηνών

Στόχοι και αρχές τής συσκέψεως

Οί στόχοι μιᾶς τέτοιας συναντήσεως εἶναι συνήθως:

α) εκπαιδευτικοί: ἡ ἐνασχόληση καὶ ἡ συγκέντρωση τῆς προσοχῆς καὶ τοῦ ἐνδιαφέροντος σ' ἓνα εἰδικὸ θέμα εἶναι μία μορφή συνεχοῦς καταρτίσεως.

β) ἐμπειρικοί: γίνεται φανερό στὶς συσκέψεις πόσο ἐκτιμῶνται ἐμπειρίες τοῦ τύπου «μαθαίνω κάτι ὅταν τὸ κάνω» (learning by doing).

γ) οἰκουμενικοί: ἐπιδιώκεται συνάντηση μὲ διαφορετικὲς θρησκευτικὲς καὶ ποιμαντικὲς παραδόσεις.

δ) προσωπικοί: δίδονται εὐκαιρίες κατὰ τίς ὁποῖες οἱ σύεδροι εἶναι δυνατὸ νὰ ἔλθουν σὲ βαθύτερη ἐπικοινωνία καὶ σχέση μεταξύ τους.

ε) «ἐλευθέρων ἀνταλλαγῶν»: ἡ σύσκεψη λειτουργεῖ ὡς χώρος «ἐλευθέρας τελωνειακῆς ζώνης»

ἢ συναντήσεις διαλόγου καὶ ἀνταλλαγῶν μεταξύ εὐλογίας καὶ Ψυχολογίας.

'Ιδιαίτερη ἔμφαση δίδεται στὴν τήρηση δύο βασικῶν ἀρχῶν: τῆς θεωρητικῆς καὶ τῆς πρακτικῆς ἀρχῆς σὲ μιὰ ολοκληρωμένη σύνθεσή τους.

Μεθοδολογία τῆς οὐσκεψῆς

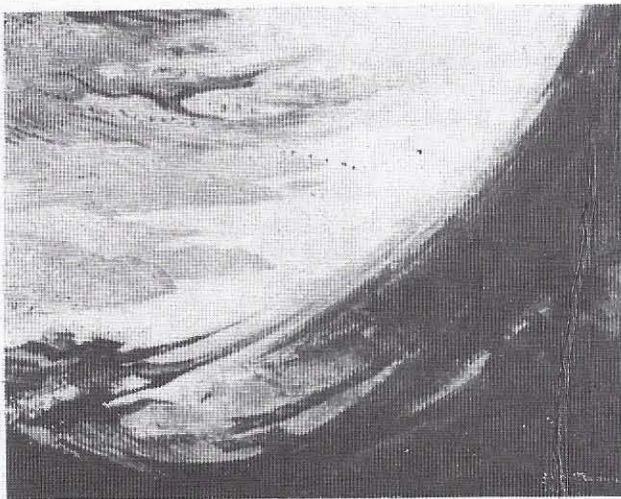
'Ανάλογοι, λοιπόν, πρὸς τίς ἀρχές καὶ τοὺς στόχους τῆς σύσκεψῆς εἶναι καὶ οἱ τρόποι ἐπεξεργασίας καὶ ἐμβαθύνσεως τῶν θεμάτων.

α) 'Ἡ ἐπεξεργασία τῶν ἐπὶ μέρους διαστάσεων τοῦ θέματος μιᾶς συσκέψεως μπορεῖ νὰ γίνῃ μὲ «συνεδρίες ἐν ὀλομελείᾳ» γιὰ τὴν ἀκρόαση μεγάλων διαλέξεων διάρκειας 45' ἕως καὶ μιᾶς ὥρας.

β) Στὴ συνέχεια, μετὰ ἀπὸ μικρὴ διακοπὴ γίνεται ἐμβάθυνση στὴ συγκεκριμένη διάσταση τοῦ θέματος ἀπὸ «μικρὲς ομάδες ἐργασίας» (response groups) ποὺ καλοῦνται νὰ ἀντιδράσουν καὶ νὰ συζητήσουν τὰ ἐρεθίσματα ποὺ εἰσέπραξαν κατὰ τὴ διάρκεια τῆς προηγηθείσης ὀμιλίας.

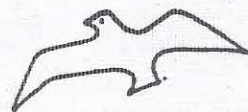
γ) Σὲ ἀπογευματινὲς συναντήσεις, ἀκόμα «μικρότερες ομάδες» (small groups) ἐπιχειροῦν μιὰ βαθύτερη γνωριμία τῶν μελῶν μεταξύ τους ἀνταλλάσσοντας διάφορες ἐμπειρικὲς καὶ βιωματικὲς καταστάσεις ἀπὸ τὴν ἐργασία τους πρὶν καὶ τίς ἐντυπώσεις τους κατὰ τὴ διάρκεια τῆς συσκέψεως. Καὶ τῶν δύο τύπων οἱ ομάδες διευθύνονται ἀπὸ ὑπευθύνους ποὺ γνωρίζουν τοὺς κανόνες τῆς ψυχοδυναμικῆς τῶν ομάδων ὥστε ἂν χρειαστεῖ νὰ παρέμβουν μὲ κατάλληλο τρόπο, σὲ περίπτωσι ποὺ ἀπειλεῖται μὲ διάσπαση ἢ συνοχὴ τῆς ομάδος. Οἱ ομάδες αὐτὲς λειτουργοῦν καθημερινὰ καθ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς συσκέψεως.

δ) Τέταρτη μορφή ἐργασίας τῆς συσκέψεως ἀποτελοῦν τὰ θεματικὰ «σεμινάρια» ἢ «ἐργαστήρια»

Elena Mazzari: «'Απὸ τὸ χάος στὸν κόσμος» (1976). Ζωγραφικὴ παράσταση τοῦ θέματος τῆς πρώτης διαλέξεως.

σέ δρόμους ποιμαντικής διακονίας

(workshops) που μπορούν να κρατούν μία ή και δύο ή και τρεις ημέρες. Ο αριθμός συμμετοχής σ' αυτά είναι περιορισμένος και οι έγγραφες γίνονται στην αρχή της συσκέψεως. Τα θέματα μπορεί να έχουν σχέση με το κυρίως θέμα της συσκέψεως ή ανεξάρτητα απ' αυτό επεξεργάζονται μεμονωμένες πτυχές ποιμαντικής εργασίας και συμβουλευτικής ή αναφέρονται στην εφαρμογή επί μέρους μεθόδων και τεχνικών σε όλο το εύρος της ποιμαντικής πράξης.

Προσεγγίσεις του θέματος της σύσκεψης

Ας έλθουμε τώρα στις επί μέρους διαστάσεις του γενικού θέματος της συσκέψεως που ήταν «Η δημιουργική αντιμετώπιση του χάους».

Η βιβλική προσέγγιση ήταν απαραίτητη. Η μεταρρυθμισμένη θεολόγος Dr. Marie-Joséphine Glardon, από τη Βέρνη, εισηγήθηκε το θέμα «Χάος και δημιουργικότητα στην Αγία Γραφή». Επρόκειτο για δοκίμιο συστηματικό βασισμένο στο πρώτο και στο δεύτερο κεφάλαιο της Γενέσεως μέχρι το στίχο 4.

Από ένα δοκίμιο βιβλικής θεολογίας περάσαμε σε μία ιστορική προσέγγιση του θέματος. Πώς αντιμετώπισαν κατά τρόπο δημιουργικό το χάος της εποχής τους ο Άγιος Φραγκίσκος και η Αγία Κλάρα (1193-1253); Αυτά που συνέβησαν τότε είναι μόνο μια «ιστορία του χτες ή και πρόκληση για το σήμερα»; Σ' αυτά τα ερωτήματα προσπάθησαν ν' απαντήσουν με τις σχετικές ομιλίες τους η Ήγουμένη των Κλαρισσών Φραγκισκανών Μοναχών αδελφή Giovanna Mandelli και ο αδελφός Nazareno Fabretti γνωστός συγγραφέας και δημοσιογράφος.

Το χάος, όμως, δεν είναι μόνο υπόθεση ιστορικών εποχών, του χτες και του σήμερα. Παρεμβαίνει στην προσωπική μας ιστορία και αναζητάμε τρόπο να το αντιμετωπίσουμε δημιουργικά. Μία προσωπική προσέγγιση καθίστατο αναγκαία. Προσλήθηκε, λοιπόν, ο συντάκτης του παρόντος άρθρου για ν' αναπτύξει με ποιά «προσωπικά και πνευματικά μέσα μπορεί να γίνει η δημιουργική αντιμετώπιση του χάους». Η οργανωτική επιτροπή της συσκέψεως επειδή πίστευε ότι η ποιμαντική και πνευματική παράδοση των Ορθοδόξων Εκκλησιών έχει πολλά να συνεισφέρει στο μείζον αυτό θέμα έκρινε απαραίτητη

Το κήρυγμα στα πουλιά (Giotto)

Η αγάπη, αδελφια μου πουλιά,
δεν είναι να ξεχνάς το τραγούδι των άλλων,
δεν είναι να σκεπάζεις τη φωνή τους,
αλλά να τους ακούς προσεκτικά.

την διαπραγμάτευση του θέματος υπ' αυτό το πρίσμα.

Πέρα δηλαδή από τις προσωπικές ψυχολογικές δυνάμεις τις οποίες διαθέτει ο άνθρωπος για ν' ανταπεξέλθει έναντι χαοτικών καταστάσεων και γεγονότων, ποιά είναι τα πνευματικά εκείνα μέσα τα οποία θα τον βοηθήσουν να επιτελέσει τη δημιουργική διεργασία και διάβαση από το χάος στο πρόσωπο; Η απάντηση είναι ότι μόνο με τη βοήθεια της οδηγητικής εικόνας που συνιστά το πρόσωπο του Χριστού μπορεί να επιτελεσθεί εν Πνεύματι Αγίω η υπέρβαση του χάους και της συγχύσεως. Γι' αυτό και ο υπό-

«Ἐν εἰρήνῃ προέλθετε». Κυριακή πρωὶ μετὰ τὴν ἀπόλυση.
Ἀπὸ τὸ ἐξώφυλλο τοῦ τεύχους τοῦ Φεβρουαρίου 1989 τῶν
«Letters from S. Egidio».

τιτλος τῆς εἰσηγήσεώς μου ἦταν: Ἀπὸ τὸ χάος στὸ πρόσωπο ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι.

Συναπτὰ μὲ τὴν εἰσηγήσή μου δόθηκε ἡ εὐκαιρία στοὺς συνέδρους ν' ἀκούσουν καὶ νὰ δοῦν ἓνα «εἰκονογραφημένο σχόλιο», — μὲ τὴ βοήθεια ταιχογραφιῶν τοῦ ζωγράφου Giotto ποὺ ἀναφέρονται στὴ ζωὴ τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου καὶ βρίσκονται στὴν δμώνυμη Βασιλική του (τὴν ἄνω ἐκκλησία) στὴν Ἀσσίζη — πάνω σὲ τρεῖς εἰκόνες ποὺ εἶχα προτείνει στὴν ὁμιλία μου ὅταν προσπάθησα νὰ περιχαρακώσω τὴν ἔννοια τοῦ χάους. Εἶχα πεῖ ὅτι τὸ χάος πολλές φορές γίνεται ἀντιληπτό, α) σὰν ἓνα γυρεμισμένο σπῆτι, β) σὰν ἓνα παιχνίδι μὲ κύβους ἢ πᾶζλ (puzzle) τοῦ ὁποίου ἔχεις χάσει τὶς ὁδηγίες γιὰ νὰ σχηματίσεις τὴν εἰκόνα, γ) σὰν κάτι ποὺ δὲν ἔχει μορφή (ἀμορφία).

Ὁ ἄσσοψιονιστὴς αὐγουστινιανὸς ἱερέας Frans Andriessen πρώην καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Νιμέγης (Nijmegen, Ὁλλανδία) ἐπέγραψε τὸ σχόλιό του «δημιουργικὴ συνεξήγηση μὲ τὸ χάος». Σχολίασε κατὰ σειρά τὰ ἐξῆς ἔργα τοῦ Ambrosio Bondone Giotto (1267-1337): α) ὁ Ἅγιος Φραγκίσκος καὶ ὁ Ἐσταυρωμένος τοῦ Ἁγίου Δαμιανοῦ — ἡ ἀπάρνηση τῶν ἐπιγείων ἀγαθῶν, β) ὁ Ἅγιος Φραγκίσκος κηρύττει στὰ πουλιά. Ὑπαινίχθηκε ἐπίσης χρωματικὲς ἐρμηνεῖες, γ) στὸ σύνολο τοῦ ἔργου τοῦ Giotto, στὸ ὁποῖο καὶ ἔχει ἀποτυπωθεῖ κατὰ

τρόπο μυστικὸ ἀ ὕμνος στὸν ἥλιο» τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου. Ἡ «ἐρμηνεία» εἶναι ἀληθοφανής. Κι ἂν ὅμως δὲν εἶναι ἀληθής, ἂν, δηλαδή, δὲν ἀνταποκρίνεται ἀπόλυτα στὰ πράγματα, εἶναι ἐν τούτοις ἐρμηματικὴ.

Στὶς δυνάμεις ὅμως ποὺ ἀντιπαλαίου τὸ χάος, σὲ πρώτη γραμμὴ συμπεριλαμβάνονται ὄχι μόνον οἱ ἀτομικὲς προσπάθειες ἀλλὰ καὶ ὅ,τι συμβαίνει σὲ πλαίσια ἐκκλησιαστικῶν καὶ θεραπευτικῶν κοινοτήτων. Ἡ κοινότητα μπορεῖ νὰ ἀποβεῖ δημιουργικὴ στὴν ἀντιμετώπιση τοῦ χάους. Ὡς παράδειγμα δόθηκε τὸ οἰκογενεῖο-θεραπευτικὸ μοντέλο ἐνὸς Κέντρου οἰκογενειακῆς θεραπείας στὸ Μιλάνο ἀπὸ τὴν ὑπεύθυνη τοῦ Κέντρου Maria Christina Koch Candela. Θέμα τῆς ὁμιλίας τῆς ἦταν «Ἡ συστημικὴ πτικὴ τῆς οἰκογενειακῆς θεραπείας».

Σαφῆς στὶς διατυπώσεις του ἦταν καὶ ὁ ὑπεύθυνος τῆς κοινότητος τοῦ Ἁγίου Αἰγιδίου στὴ Ρώμη (συνοικία Trastevere) Claudio Boetti, μιᾶς κοινότητος ποὺ ἐδῶ καὶ εἰκοσιένα χρόνια προσπαθεῖ νὰ βοηθήσει φτωχοὺς, μετανάστες καὶ περιθωριακοὺς οἱ ὁποῖοι ἐκπροσωποῦν τὸ κοινωνικὸ χάος. Ἀνταποκρινόμενοι στὶς ἀνάγκες τῶν ἀνθρώπων ὑπηρετοῦν δημιουργικὰ τὸ ὑπάρχον χάος καὶ ἔτσι θεραπεύουν καὶ τὸ προσωπικὸ δικό τους. Τὸ ἔργο τους ἐπεκτείνεται καὶ σὲ ἄλλες πόλεις τῆς Ἰταλίας καθὼς καὶ στὸ Würzburg τῆς Δ. Γερμανίας καὶ στὴν Ἀμβέρσα τοῦ Βελγίου. Στὰ κέντρα αὐτὰ ποὺ βρίσκονται σὲ φτωχογειτονιὲς καὶ καλύπτουν ποιμαντικὲς καὶ κοινωνικὲς ἀνάγκες τῆς περιοχῆς τους γίνονται κυριακάτικες Θ. Λειτουργίες ποὺ συγκροτοῦν τὴν θεραπευτικὴ ὡς εὐχαριστιακὴ κοινότητα. Τὴ σύνταμη εἰσήγηση ἀκολούθησε προβολὴ ἡμίωρης βιντεοκασέτας σχετικῆς μὲ τὸ ἐπιτελούμενο ἔργο.

(Συνεχίζεται)

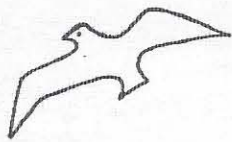
ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗ

Ι Ω Β

✦ Ἡ ζωὴ καὶ τὰ πάθη του ✦

(Τόμοι Α' καὶ Β')

Κυκλοφορεῖ ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις
τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας
Σελίδες 366 καὶ 302. Δραχ. 650 ἕκαστος.

ΠΕΡΙΠΛΑΝΗΣΕΙΣ

Χάος και δημιουργικότητα

Μιά ποιμαντική σύσκεψη στην 'Ασσίζη

ΤΟΥ Κ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ
'Επ. Καθηγητού του Πανεπιστημίου 'Αθηνών

Τὰ σεμινάρια

'Ας αναφέρουμε με συντομία και τὰ σεμινάρια ή εργαστήρια που έλαβαν χώρα στα πλαίσια τής συσκέψεως. Σημειώνοντας όλους τους τίτλους και σε παρένθεση τὰ όνόματα τών οργανωτών θελήσαμε νά δείξουμε τόν πλούτο και τήν ποικιλία τής επί μέρους θεματικής και τού προβληματισμού τής σύγχρονης ποιμαντικής πράξης.

α) 'Η ημέρα τού άρρώστου: μιá ημέρα για νά έστιασθει ή προσοχή τών Ισπανών ρωμαιοκαθολικών και τής Ισπανικής κοινωνίας στόν κόσμο τής φροντίδος για τήν υγεία (π. Jesus Herranz Conde, υπεύ-

θυνος τής ποιμαντικής τής υγείας στην Μαδρίτη· βλ. κλισέ στη διπλανή στήλη).

β) 'Από τó χάος στην τάξη με μικρά βήματα: μιá συμβουλευτική οικογενείας προσανατολισμένη σε άνεύρεση λύσεων (Fride Hedman, διευθυντής τού οικογενειοθεραπευτικού Κέντρου στην πόλη Borga τής Φινλανδίας).

γ) Ποιμαντική συμπάρασταση από τηλεφώνου (Enno Selirano, από τήν πόλη Ταλίν τής 'Εσθονίας).

δ) Τί νά σημαίνει άραγε ή διήγηση περι Δημιουργίας; 'Η Δημιουργία ως στρατηγική για τήν άντιμετώπιση τού χάους! 'Η ψυχολογική αφήγηση (Irene Bloomfield και Anne Mary Coate ψυχοθεραπεύτριες στο Λονδίνο). "Αν ήθελα νά αποδώσω τήν ουσία τού σεμιναρίου με έναν έπιγραμματικό τίτλο θά τόν διαμόρφωνα ύποστηρίζοντας, ότι «ή όντογένεση έπαναλαμβάνει τήν κοσμογένεση».

ε) 'Ο ρόλος τού συμβούλου σε ένα ολοκληρωμένο κοινοτικό πρόγραμμα για άνέργους που βρίσκονται εκτός εργασίας επί μακρό χρονικό διάστημα (άδελφή Αϊκατερίνη Sweeney, Μ. Βρετανία).

στ) 'Ομάδες άναθεωρήσεως ζωής ως μέθοδος άποκαταστάσεως τής ψυχικής άκεραιότητας για άνθρώπους τρίτης ήλικίας (Lauri Kruus, Espoo Φινλανδίας).

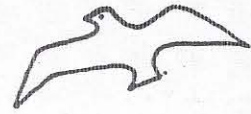
ζ) 'Η έκκοσμίκευση ως ένας άποχαιρετισμός στην παραδοσιακή πίστη και εκκλησία. Προς μιá νέα άντίληψη για τήν πίστη και τή γνώση με ιδιαίτερη έμφαση στο ποιμαντικό έργο και τήν ποιμαντική πολιτική (Dick Tieleman από τó Groningen τής 'Ολλανδίας).

η) Μοντέλο έπεμβάσεως σε κρίσεις άφυσικές καταστροφές), έτσι όπως αναπτύχθηκε από τόν Νοτιοαμερικανικό σύνδεσμο ποιμαντικής φροντίδος

Μικρό δείγμα από τó ύλικό που παρουσίασε ό εισηγητής τού πρώτου σεμιναρίου για τήν «ημέρα τού άρρώστου» στην 'Ισπανία (30 'Απριλίου 1989).

σ ἐ δρόμους ποιμαντικῆς διακονίας

καὶ συμβουλευτικῆς (Jorge E. Maldonado, Ἴσημερινός, ὑπεύθυνος τοῦ Γραφείου Οἰκογενειακῆς Ἀγωγῆς στὸ Τμήμα ποῦ ἀσχολεῖται μὲ τὴν ἐκπαίδευση, τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, Γενεύη).

θ) Ἦχος, φωνή, μουσικὴ σὲ σχέση μὲ τὸ ἀνθρώπινο πρόσωπο (π. Giovanni Maria Rossi, μουσικός - μουσικοθεραπευτής).

ι) «Ἀληθεύοντες ἐν ἀγάπῃ». Κάρλ Γιάσπερς καὶ ποιμαντικὴ φροντίδα (Alastair V. Campbell, Ἐδιμβούργο Σκωτίας).

ια) Μέθοδοι ἀπολογισμοῦ ζωῆς στὴν συμβουλευτικὴ ποιμαντικὴ (Karl Heinz Ladenhauf, Graz Αὐστρίας).

ιβ) Ἀντίστροφη μάθηση. Μιὰ ἀφηγηματικὴ μέθοδος γιὰ τὴν ποιμαντικὴ καὶ τὴν ἐκπαίδευση μὲ ἐφαρμογὲς στὴν ἐποπτεία καὶ τὴν ἐπιστήμη (Wiel Claesens καὶ Frans Andriessen, Ὀλλανδία).

ιγ) Pax et bonus μὲ ἀφορμὴ προσκυνηματικὰ ταξίδια τῶν Παπῶν (Josef Makselon, Κρακοβία Πολωνίας).

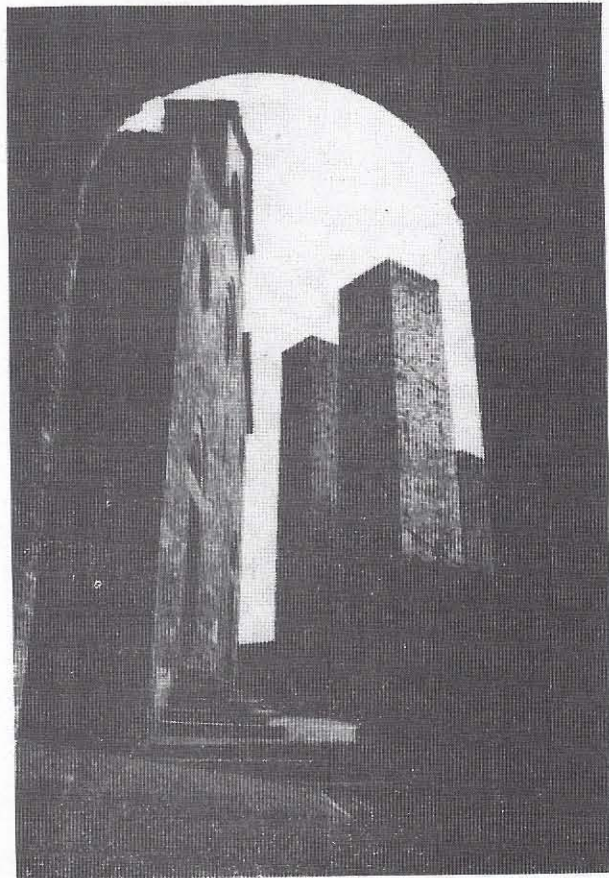
ιδ) Τὸ οἰκογενειοθεραπευτικὸ μοντέλο τοῦ Μιλάνου (Christina Koch, Μιλάνο).

ιε) Ὁρθόδοξη προσέγγιση τῆς ὑπερβάσεως τοῦ χάους (Ἀλέξανδρος Σταυρόπουλος· τὸ σεμινάριο ἔγινε ἐκτάκτως γιὰτί πολλοὶ ζήτησαν περαιτέρω ἐξηγήσεις καὶ συζήτηση ὕστερα ἀπὸ τὴν πρωινὴ ὁμιλία τοῦ εἰσηγητοῦ).

Συμμετοχὴ καὶ ἐκδηλώσεις

Στὴ σύσκεψη ἔλαβαν μέρος περὶ τοὺς ἑκατὸν εἴκοσι σύνεδροι, ἀντιπρόσωποι τῶν τεσσάρων μεγάλων Χριστιανικῶν Ὁμολογιῶν καὶ τοῦ Ἰουδαϊσμοῦ ποῦ προήρχοντο ἀπὸ εἴκοσι εὐρωπαϊκῆς χώρες (Ἀν. καὶ Δ. Γερμανία, Ἀγγλία, Αὐστρία, Βέλγιο, Γαλλία, Δανία, Ἑλβετία, Ἑλλάδα, Ἑσθονία, Ἴρλανδία, Ἰσπανία, Ἰταλία, Νορβηγία, Ὀλλανδία, Οὐγγαρία, Πολωνία, Σκωτία, Σουηδία, Τσεχοσλοβακία, Φινλανδία). Γιὰ πρώτη φορὰ ἐξάλλου ἔγινε προσπάθεια οὐσιαστικῆς διευρύνσεως τῆς συσκέψεως μὲ προσκλήσεις πρὸς χώρες λατινογενῶν γλωσσῶν (Γαλλία, Ἰταλία, Ἰσπανία, Ρωμανικὴ Ἑλβετία).

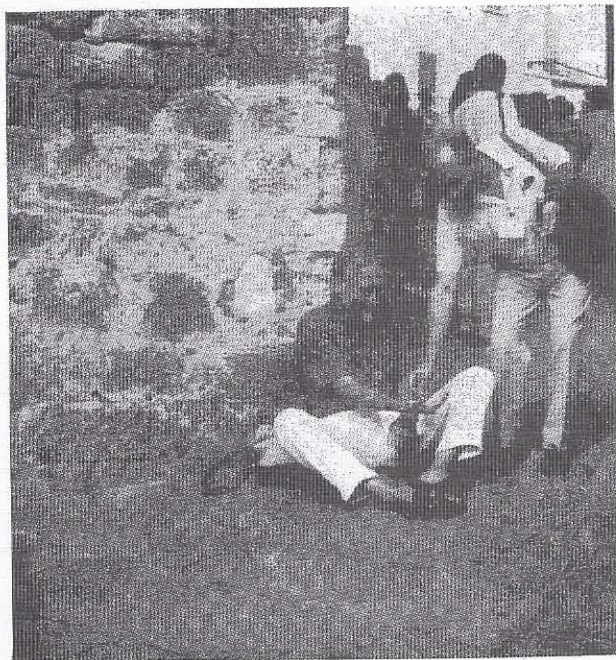
Προϋπόθεση γιὰ τὴ συμμετοχὴ τῶν συνέδρων

Σὸν Τζιμινιάνο: ἡ «ἐνοριακὴ ἐκκλησία».

ἦταν εἴτε νὰ ἐκπροσωποῦσαν ἐπίσημες ὀργανώσεις ἢ νὰ ἐργάζονταν σὲ ἐνοριακὸ ἢ ἄλλο ποιμαντικὸ πλαίσιο, συμβουλευτικὸ καὶ διδακτικὸ ἐπίπεδο. Ὁ γράφων εἶχε τὴν τιμὴ νὰ μεταβεῖ στὴ σύσκεψη μὲ ἐγκρίση τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Τὶς συνεδρίες παρακολούθησαν ἐπίσης ὡς παρατηρητὲς μέλη εἰδικῶν ποιμαντικῶν συνδέσμων ἀπὸ τὴν Αὐστραλία, Γκάνα, Η.Π.Α., Ἴσημερινό, Καναδᾶ, Νιγηρία, Φιλιππίνες καθὼς καὶ ἐκπρόσωπος τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν.

Ἡ σύσκεψη φιλοξενήθηκε πολὺ ἀνετα στὴν Citadela, ποῦ εἶναι ἕδρα τῆς κοινότητος Pro Civitate Christiana, μιᾶς κοινότητος λαϊκῶν μὲ τὴν ὁποία συνεργάζονται καὶ μερικοὶ κληρικοί. Ἰδρύθηκε στὰ 1939 καὶ προσφέρει ἓνα κατάλληλο πλαίσιο γιὰ ἐμ-

Σύνεδρός τις «εκάθητο παρά τὴν ὁδὸν προσαιτῶν» (πρβλ. Μάρκου ι' 46).

βάθυνση στὴν πίστη καὶ στὴν κλήση τοῦ Εὐαγγελίου στὸ σημερινὸ κόσμο. Ἡ Cittadela εἶναι ἓνα πλήρως ἐξοπλισμένο συγκρότημα ποὺ διαθέτει φιλοξενία, αἴθουσες γιὰ συνέδρια καὶ Κέντρο τεκμηριώσεως μαρτυριῶν ποὺ ἀφοροῦν στὸν Χριστὸ καὶ ἔγιναν κατὰ τὴν διάρκεια τῶν αἰώνων στὴν τέχνη γενικῶς καὶ ιδιαίτερα στὴν λογοτεχνία, τὴν μουσικὴ καὶ τὸν κινηματογράφο. Διαθέτει παρεκκλήσιο, βιβλιοθήκη, ἀναγνωστήριο, δισκοθήκη, πινακοθήκη σύγχρονης τέχνης, «φωτοθήκη» ἀρχαίας καὶ σύγχρονης εἰκονογραφικῆς τεκμηριώσεως, βιβλιοπωλεῖο. Ἡ ὁμάδα ὑποδοχῆς φρόντισε γιὰ τὴν ἄψογη ὀργάνωση καὶ ἐκτέλεση τοῦ προγράμματος τῆς συσκέψεως.

Στὴ διάρκεια τῆς Συσκέψεως οἱ σύεδροι πέρα ἀπὸ τὸ κύριο μέρος τῶν ἐπιστημονικῶν εἰσηγήσεων, τῶν συζητήσεων, τῶν μικρῶν ὁμάδων καὶ τῶν ἐργαστηρίων ποὺ παρακολούθησαν, συμμετεῖχαν παράλληλα καὶ σὲ ἄλλες ἐκδηλώσεις ποὺ πλούτισαν τὶς ἐμπειρίες τους σὲ διαπροσωπικό, πνευματικὸ καὶ πολιτιστικὸ ἐπίπεδο. Ἀνάμεσα σ' αὐτὲς περιλαμβάνονταν ἓνας «θεραπευτικὸς» περίπατος περισυλλογῆς στὶς Ἐκκλησίες τῆς Ἀσσίζης, μιὰ σύντομη ἐκδρομὴ στὴν πόλη τῆς Σιένας καὶ τοῦ Σάν Τζιμινιάνο.

Ἡ Σιένα μεταξὺ ἄλλων εἶναι γνωστὴ γιὰ τὸ ἀριστούργημα τοῦ Ντούτσιο ντὶ Μπουονινσένια Μασστά (Παρθένος ἐν Δόξῃ μὲ τὸ Βρέφος, 1311), τὸ κυριότερο ἔργο τῆς σιενέζικης ζωγραφικῆς ὅπου ἡ βυζαντινὴ παράδοση εἶναι ὀρατὴ στὴ σύνθεση ἢ τὴν ἀξιοπρέπεια τῶν μορφῶν⁴. Ὁ Σάν Τζιμινιάνο εἶναι γνω-

στὸς γιὰ τὴν «ἐνοριακὴ ἐκκλησία» καὶ τοὺς ὄχυρωματικοὺς πύργους του.

Μὲ μεγάλη ἐκπληξὴ στὴν πύλη ποὺ ὀδηγεῖ στὴν Πλατεῖα εἶδαμε ἓναν ἀπὸ τοὺς συνέδρους νὰ κάθεται ἐπαιτῶν θέλοντας προφανῶς νὰ μιμηθεῖ τὸ φραγκισκανικὸ πνεῦμα... Sancta simplicitas! Δὲν μπόρεσα ν' ἀντισταθῶ στὸν πειρασμὸ νὰ τοῦ ἐγχειρίσω ἓνα νόμισμα. Παρακείμενος φωτογράφος δὲν ἔχασε τὴν εὐκαιρία ν' ἀπαθανάτισε τὸ γεγονός.

Θὰ πρέπει νὰ ἐπισημάνουμε ἐπίσης τὴν παρουσία στὴ σύσκεψη τῆς γνωστῆς Ἰταλίδας γραφίστριας καὶ ζωγράφου - τοπειογράφου Elena Mazzari, ἡ ὁποία καὶ παρουσίασε δώδεκα πίνακες ζωγραφικῆς γύρω ἀπὸ τὸ θέμα τῆς σύσκεψης. Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς, «Ἀπὸ τὸ χάος στὸν κόσμος» (1976), τυπωμένος σὲ σχῆμα ταχυδρομικοῦ δελταρίου μᾶς ὑποδεχόταν μὲ εὐχὲς ἐκ μέρους τῆς ὀργανωτικῆς ἐπιτροπῆς στὰ δωμάτιά μας (τὸν δημοσιεύσαμε στὸ περασμένο τεῦχος).

Οἱ ἐντυπώσεις

Γενικά, μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι οἱ σύεδροι ἔμειναν ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τὴ σύσκεψη καὶ ζήτησαν νὰ ἐπαναληφθεῖ μετὰ τέσσερα χρόνια ὅπως ἄλλωστε καὶ συνηθίζεται. Στὴν συνάντηση τῶν ἐθνικῶν ἀντιπροσώπων, οἱ ὁποῖοι καὶ συγκροτοῦν τὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἐπιτροπὴ Ποιμαντικῆς Φροντίδος καὶ Συμβουλευτικῆς, στὴν ὁποία συζητοῦνται καὶ ἀποφασίζονται τὰ τοῦ τόπου, τοῦ χρόνου, τοῦ θέματος καὶ τῆς προετοιμασίας τῆς ἐπομένης συσκέψεως, ἀποφασίσαμε ἢ ἐπόμενη σύσκεψη νὰ γίνεῖ τὸ 1993 στὴν Οὐγγαρία. Ὁ ἀκριβὴς τόπος, ἡ ἡμερομηνία καὶ τὸ θέμα θὰ ἀποφασιστοῦν σὲ προσεχῆ συνάντηση τῆς Ἐπιτροπῆς.

Ὅπως διαπιστώνει ὁ ἀναγνώστης μας καὶ ἀπὸ τὶς δικές του παρατηρήσεις ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγνωση τοῦ παρόντος ἄρθρου, πολλὰ εἶναι ἐκεῖνα ποὺ ἔχουν μεταβάλλει τὸ πεδίο ἢ καὶ τοὺς τρόπους τῆς ποιμαντικῆς παρέμβασης τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ πολὺπλοκὴ ἐξάλλου φύση τῆς σημερινῆς κοινωνίας προσφέρει στοὺς ποιμένες νέες προκλήσεις. Ὅλ' αὐτὰ προσκαλοῦν ὄλους μας νὰ σκεφθοῦμε πάλι καὶ πάλι τὸ χρέος μας γιὰ ὑπεύθυνη («ἐπαγγελματικὴ») κατάρτιση ὥστε νὰ εἴμαστε ἱκανοὶ ν' ἀνταποκριθοῦμε μὲ σωστὸ τρόπο στὰ ὑψηλὰ ποιμαντικὰ μας καθήκοντα «τοῦ τῆς ἱερωσύνης ἐπαγγέλματος» (Γρηγόριος ὁ Θεολόγος).

4. Βλ. Ἰταλία, Βόρεια-Κεντρικὴ, Οἱ μπλε ὀδηγοί, Ἐκδ. Hachette-Γιαλλεζῆς, χ.χ., σ. 1170. Γιὰ τὴν Μασστά, βλ. τὴ μονογραφία τοῦ Enzo Carli, La «Majesté» de Duccio, Φλωρεντία, Ἐκδ. I. F. I., 1982.